

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Een psychoanalytische hogeschool

Fantasie en werkelijkheid

WALTER SCHÖNAU

Sinds enige tijd bestaat er in Berlijn een psychoanalytische hogeschool, de International Psychoanalytic University Berlin. Deze werd op 28 november 2009 officieel geopend met een rede van Otto Kernberg, de president van de IPA, die dit initiatief uiteraard verwelkomde en de roemruchte geschiedenis van de psychoanalyse in het Berlijn van voor de Tweede Wereldoorlog memoreerde. Het onderwijsinstituut is een particulier initiatief, een door een stichting opgerichte 'Privathochschule', waarvan de examens door de overheid erkend worden. Het is gevestigd in een villa in het stadsdeel Moabit (Stromstraße 3), heeft circa honderdtwintig studieplaatsen, een staf van veertien docenten, onder wie bekende namen als Lilli Gast, Michael Buchholz, Heinrich Deserno en Horst Kächele, en telt inmiddels ruim zeventig studenten. Er is een wetenschappelijke adviesraad van tien leden, waartoe prominente analytici als Marianne Leuzinger-Bohleber en Wolfgang Mertens behoren. De stichting heeft tot doel de psychoanalyse weer een eigen plaats te geven in de academische wereld, waaruit zij, ook in Duitsland, vrijwel geheel is verdwenen. Zoals overal elders zijn de psychologievakgroepen ook bij onze oosterburen sterk natuur- en neurowetenschappelijk geïoriënteerd. In de wereld van de psychotherapie domineert de gedragstherapie, de psychoanalyse is er gemarginaliseerd. De financiële basis van het project bestaat uit een schenking van € 6.000.000 van prof. em. Christa Rohde-Dachser, erfgename van een Zuid-Duitse ondernemersfamilie, die tot voor kort als opvolgster van Alexander Mitscherlich de psychoanalyseleerstoel aan de universiteit van Frankfurt bezette. Zij is onmiskenbaar de drijvende kracht achter het project, dat in de Duitse pers de nodige positieve aandacht heeft gekregen. Op de website www.ipu-berlin.de vindt men meer informatie. In Wenen bestaat overigens sinds vijf jaar een soortgelijke instelling, de Sigmund Freud Privatuniversität, die een academische psychotherapieopleiding verzorgt.

Men hanteert in Berlijn een toelatingsprocedure, kent dus een selectie aan de poort, en vraagt een fors collegegeld van € 1.600 tot € 4.000 per semester, omdat er vooralsnog geen studiefinanciering mogelijk is. Het curriculum, dat ook in deeltijd aangeboden wordt, bestaat uit een bacheloropleiding psychologie en de masteropleidingen klinische psychologie/psychoanalyse en pedagogie/psychosociale interventie. De mastergraad MA staat gelijk aan de titel Dipl.-Psych. Het onderwijs wordt als ‘anwendungsorientiert und forschungsbezogen’ omschreven, is dus sterk gericht op toepassing in de diverse sociale beroepen. Wel gaat het nadrukkelijk om een universitaire opleiding in de psychoanalyse en is de eigenlijke beroepsopleiding tot analyticus of psychoanalytisch psychotherapeut elders ondergebracht, bij de beroepsverenigingen.

Wie enigszins vertrouwd is met het oeuvre van Freud zal zich bij het lezen over dit initiatief ongetwijfeld herinneren dat hij ooit, in 1926, in *Het vraagstuk van de lekenanalyse*, de fantasie van de in zijn ogen ideale psychoanalytische opleiding aan het papier toevertrouwde. Aan een psychoanalytische hogeschool zouden, volgens Freud, naast dieptepsychologie, een inleiding in de biologie en de psychiatrie en seksuologie, ook cultuurgeschiedenis, mythologie, godsdienstpsychologie en literatuurwetenschap gedoceerd dienen te worden. Daaruit spreekt een opvatting van de psychoanalyse als een hermeneutische discipline met een sterke geesteswetenschappelijke component. De strikt medische kennis van het artsexamen achtte Freud overbodig. Hij was zich er destijds van bewust dat dit curriculum ‘thans nog fantastisch klinkt’, maar zo’n gedroomde opleiding is ook tot op heden een luchtkasteel gebleven. De nieuwe opleidingen in Berlijn en Wenen zijn weliswaar een stap in die richting — in Berlijn wordt er bijvoorbeeld op het gebied van onderwijs en onderzoek samengewerkt met het Zentrum für Literatur- und Kulturforschung aldaar — maar het accent blijft toch liggen op toepasbaarheid van het gebodene in de sociale beroepen.

In de Stichting Psychoanalyse en Cultuur ervaren we regelmatig de behoefte aan een academische opleiding in de psychoanalyse, dus een aan universitaire maatstaven beantwoordend onderwijsaanbod voor diegenen die niet het beroep van analyticus ambiëren, maar die zich wel willen bekwamen in de psychoanalyse. Ik denk hierbij vooral aan geesteswetenschappers die de kennis die de analyse te bieden heeft competent en met enig gezag zouden willen toepassen in interdisciplinair onderzoek en onderwijs, bij voorbeeld bij de interpretatie van literaire werken of culturele verschijnselen in het algemeen. Tot nu toe zijn wetenschappers hiervoor op autodidactische inspanningen aangewezen en kunnen zij, al of niet terecht, in de academische wereld het odium van dilettantisme niet altijd vermijden. Omgekeerd roepen psychiaters of psychotherapeuten, als zij over literatuur of film publiceren, soms het verwijt van amateurisme op het gebied van culturele analyse over zich af. Wellicht zouden, als Freuds hogeschool dan een droom moet blijven, de bestaande beroepsopleidingen een additioneel curriculum voor deze groep geïnteresseerden in het leven kunnen roepen?